

Idealen leven toen en nu

Enkele anarchisties-achtige voorbeelden

"Anarchisties-achtig", want helaas zijn er weinig of geen projecten (geweest) waarbij het streven naar anarchie, het afschaffen van dwang, onderdrukking centraal stond. Wel zijn er door de eeuwen heen allerlei projecten geweest waarbij deelnemers hebzucht opzij probeerden te zetten, om zó samen te leven dat het voor iedereen prettig is. Het is opmerkelijk van hoe lang geleden er al 'anti-hebzucht'-projecten bekend zijn.

Strobale huis op het Mierenbos, een gekraakt terrein bij Bennekom, 2004.

Walden, een utopies socialisties woon-werkproject bij Bussum, begin 20e eeuw. Initiatiefnemer was Frederik van Eeden (1860-1932). Hij schreef De kleine Johannes en Van de koele meren des doods.

Utopies-socialisten

Tussen ongeveer 1800 en 1840 werden in sommige "utopies socialistiese" woon-werkprojecten openlijk dingen uitgeprobeerd die nu nog niet gebruikelijk zijn, zoals het (helemaal) gelijkwaardig omgaan van mannen met vrouwen (en andersom). Ook in de twintigste eeuw zijn dergelijke experimenten opgezet.

Essenen

De Essenen leefden in het Midden Oosten rond de jaartelling en bezaten expres weinig of niets. Ze deelden gelijkelijk wat ze nodig hadden om te leven. In de Middeleeuwen waren er ook tal van, doorgaans gelovige, groepen die besloten alle bezit te delen.

Veel vrijplaatsen en andere experimenten kregen, of hebben, te maken met dwang van buiten, zoals (dreiging met) politiegeweld. Veel mensen, vooral misschien rijken en machtigen, zagen en zien anti-hebzucht experimenten liever ophouden. Tegenwoordig mag misschien veel, maar vaak alleen als je geld op tafel kan leggen. Om geld te bemachtigen moet je doorgaans echter aardig wat uurtjes werken, die je dan niet in een experiment kan steken. Doordat de meeste experimenten ofwel onder (dreiging) met geweld werden gestopt, of kommercialiseerden (in beide gevallen bijvoorbeeld omdat ze de huur niet konden betalen), weten we vaak niet hoe ze waren verlopen als ze met rust gelaten waren. Toch valt er iets van ze te leren.

Mensen probeerden in de experimenten te leven zoals ze meestal nooit gedaan hadden. Maar 'slechte' eigenschappen bleken meestal niet te verdwijnen zodra de deur van een 'utopies' project was doorgegaan. Zo bleef er, bijvoorbeeld, een sterk onderscheid tussen mannen en vrouwen, ook al streefden mensen naar meer gelijkwaardigheid. Eerlijk, (dus) op een voor iedereen prettig manier samenleven lijkt dan ook pas te kunnen wanneer iedereen de eigen persoonlijkheid onder de loep wil nemen. In elk geval probeerden en proberen allerlei mensen om zowel met als uit het hart te leven. En daar gaat alles toch om?

Hippies en krakers

In de 'hippie-tijd' (±1965-1975) gingen veel jongeren op het platteland wonen. Net als de utopies socialisten probeerden ze zoveel mogelijk eigen voedsel bij elkaar te landbouwen, zelf huizen in elkaar te timmeren en geschikte vormen van konfliktoplossing en besluitvorming te vinden. Sinds de jaren '80 worden er af en toe 'vrijplaatsen' opgericht. Vaak zijn dit gekraakte gebouwen of terreinen. In vrijplaatsen kan goedkoop gewoond worden, zodat ook mensen die weinig geld hebben - doordat ze bijvoorbeeld onbetaald ideëel werk doen - kunnen wonen. Daarnaast kan je in vrijplaatsen zelf bepalen of (en hoe) je in een groep woont en hoe je dingen (ver)bouwt. Je kan er bijeenkomsten houden, muziek of schilderijen maken zonder dat je dure ruimtes moet huren.

BEZIT IS DIEFSTAL

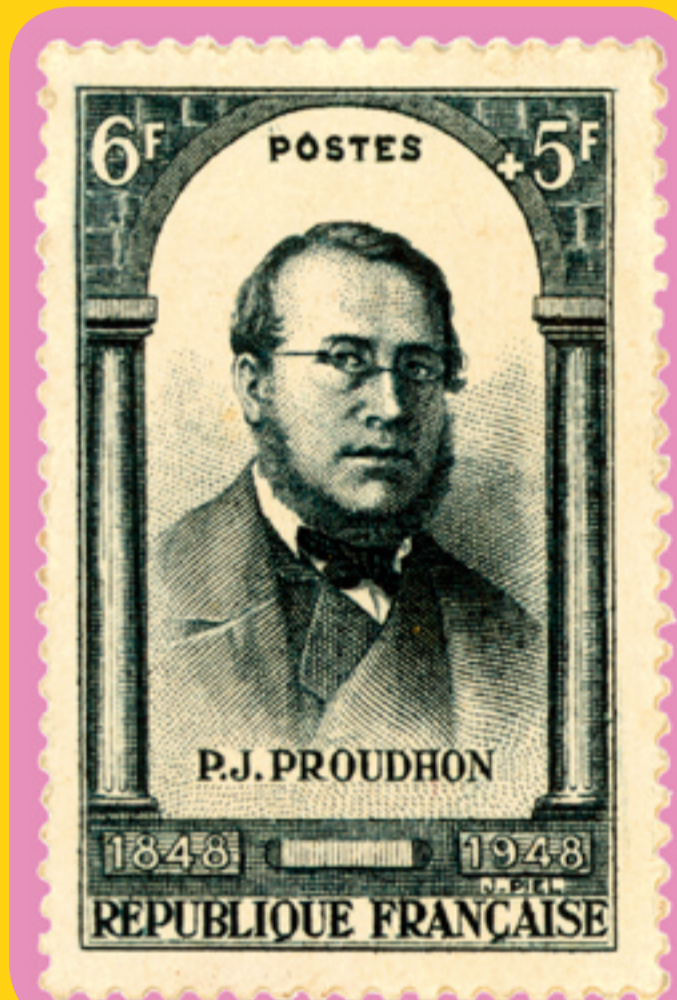
De eerste die zich openlijk anarchist noemde, beweerde: "bezit is diefstal" (Pierre-Joseph Proudhon, 1809-1865). Waarom zei hij dit? Omdat in zijn tijd een naar verhouding kleine groep mannen, en een incidentele vrouw, in Europa bepaalden - met passieve toestemming van vele anderen - hoe eten, huizen en andere goederen verdeeld werden, en waaraan en voor wie iedereen werkte. Deze kleine groep 'bezat' dus Europa. Daar was toen minstens zulke bittere armoede als in de 'derde' wereld nu. Proudhon vond dat alles waarmee je dingen kan produceren van iedereen - of van niemand - behoort te zijn. Al het voedsel, de huizen en andere goederen zouden in dat geval eerder eerlijker verdeeld worden dan wanneer een kleine groep relatief veel bezit. Wat van niemand is, kan immers niemand (voor lange tijd) inpikken zonder toestemming van veel anderen.

Demonstratie in Utrecht tegen de Wereldbank (2000)
Foto gemaakt door: Jan Kees Helms/deceez

Nu is Europa grotendeels rijk, maar de rest van de wereld voornamelijk arm. 20 procent van de wereldbevolking bezit 80 procent van wat er aan land, fabrieken en dergelijke te bezitten valt. Wanneer nu echter alle plantages en fabrieken van iedereen waren, zouden mensen overal ter wereld genoeg te eten en een goed huis kunnen hebben, want zij zouden voor zichzelf kunnen werken in plaats van voor grootgrondbezitters of kledingmerken. Proudhons stelling is dus nog steeds actueel.

"De absolute waarde van een ding is de hoeveelheid tijd en moeite die het kost om het te maken. Hoe veel is een diamant dan waard, als je hem alleen even hoeft op te graven? - Niets; het is namelijk geen product dat wordt gemaakt door mensenhanden. Hoeveel is het dan waard als het ding mooi is bewerkt? De tijd en moeite die het kost voor de arbeider. Waarom wordt het dan zo duur verkocht? - Omdat de mens niet vrij is. De maatschappij zou zowel de verdeling en distributie van de meest schaarse producten moeten regelen, even goed als de verdeling van de meest gewone producten, op zo'n manier dat iedereen er evenveel plezier aan kan beleven. Maar wat is dan de waarde van dingen als deze is gebaseerd op voorkeuren en meningen? - Bedrog, ongelijkheid, en diefstal."

Uit: Pierre-Joseph Proudhon, "Wat is eigendom?" (1840)

Anarchisten streven dan ook naar een wereldwijde, heel goede onderlinge communicatie, besluitvorming en uiteindelijk verstandhouding, waarbij niemand zich verrijkt ten koste van anderen. 'Bezit' staat (zo'n) verstandhouding in de weg. Samen bepalen hoe met de aarde en elkaar om te gaan niet.

Levende portretten

Egbert Wever

Geboren 1960, huisman en actief als layouter en computer-reparateur / opbouwer voor o.a. Zwart Zaad (linksradicaal fonds), st. Vrij Oost Timor, Vrije Bond (anarchistische vakbond) en VD Amok (antimilitarisme):

"Anarchisme is voor mij je eigen verantwoordelijkheid nemen om de wereld wat leefbaarder en minder autoritair te maken, zowel voor jezelf als voor de anderen. Een begin van het einde aan onderdrukking, een begin van vrijheid. Zelfbeschikking in solidariteit met anderen."

Wendie

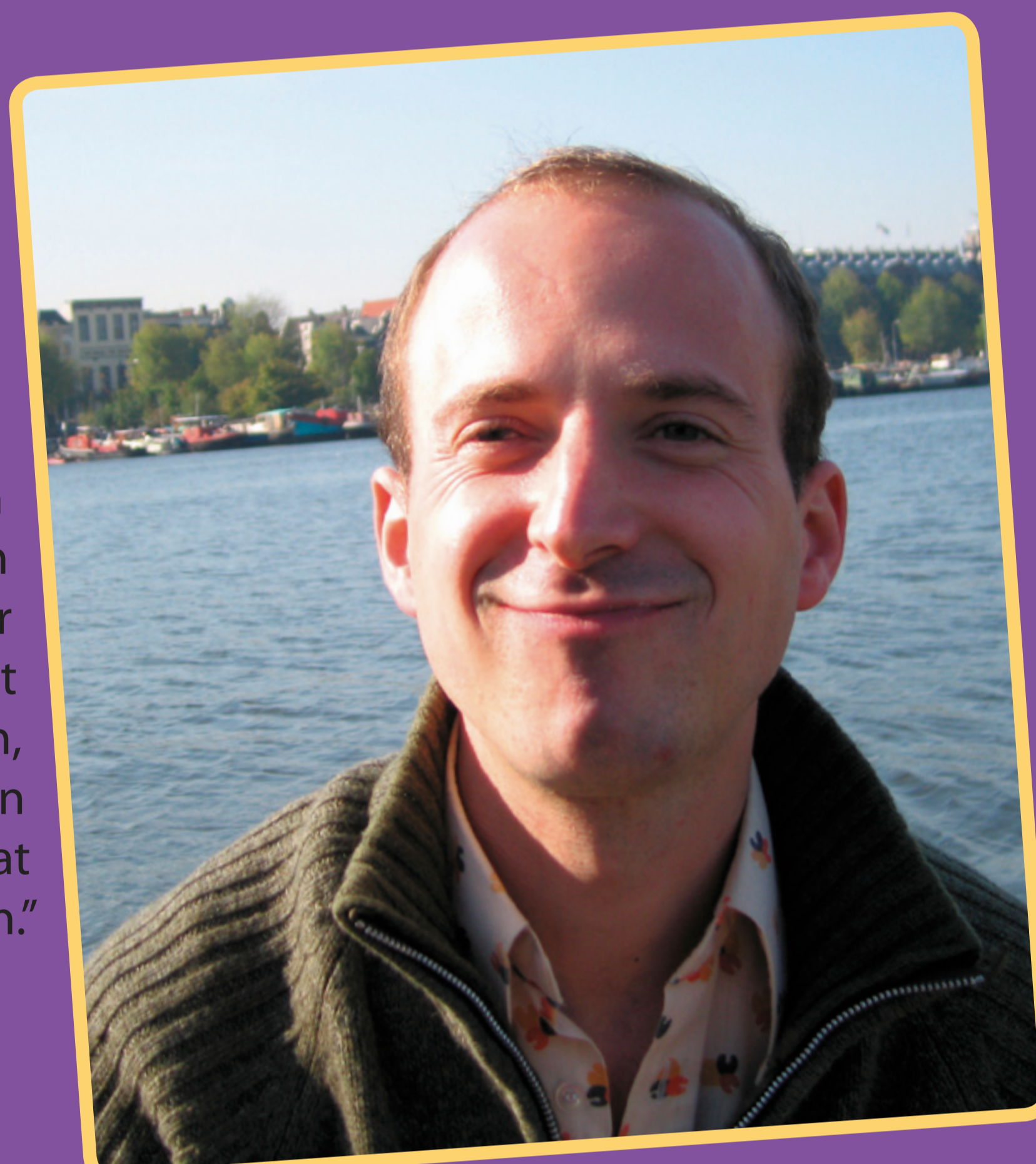
Geboren 1980, moeder, kraakster en weggeefster (Wendie werkt bij de Utrechtse Weggeefwinkel):

"Anarchisme is voor mij de meest logiese manier van samenleven."

Tomme Geraeds

Geboren 1976, postbode, boxt, schrijft journalistieke artikelen, politiek actief:

"Anarchisme is voor mij het streven naar een vrije samenleving. Het is een strijd tegen de enorme tegenstellingen die er nu zijn op de planeet waar we met z'n allen op leven. Het betekent voor m'n rechten opkomen, bijvoorbeeld op m'n werk. En meedoen aan demonstraties om te laten zien dat ik niet de enige ben."

Petra Biesta

Geboren 1980, houdt er eigenlijk helemaal niet van om in een bepaald hokje geduwd te worden, maar... zij is student biologische landbouw, actief als kraakster, actief rond antimilitarisme en kookt voor Food Not Bombs (zie borden "A in praktijk"):

"Voor mij is het belangrijke aan anarchisme dat iedereen vrij is en zich op zijn eigen manier kan ontwikkelen / zijn eigen weg kan gaan, maar daarbij wel voor een deel rekening houdend met anderen en dat daarbij omgekeerd geen druk vanuit anderen wordt uitgeoefend."

Heleen de Boer

Geboren 1966, vakbondsmedewerker en actief bij de anarchistische Vrije Bond:

"Anarchisme is voor mij dat mensen eigenschap hebben over en verantwoordelijkheid nemen voor de inrichting van hun eigen leven en de keuzes die ze daarin maken, zonder de wet voorgeschreven te krijgen door een staat of andere macht, maar met respect voor de keuzes en vrijheid van anderen."

Beelden van anarchisten

Pierre-Joseph Proudhon
(1809-1865)

“Bezit is diefstal.”

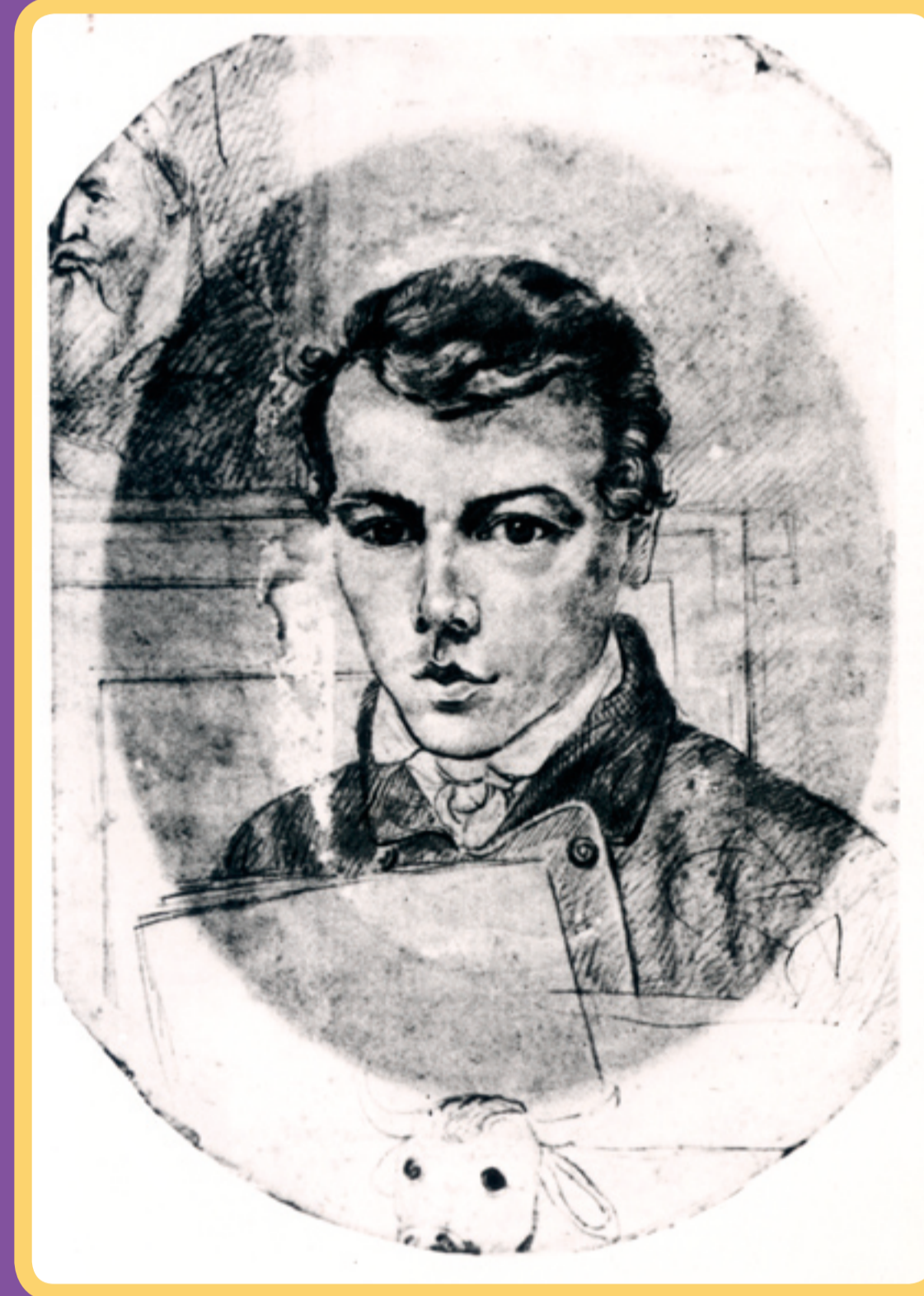
Uit: Wat is eigendom? (1840).

Emma Goldman (1869-1940)

“Ik wil vrijheid, het recht op zelf-expressie, ieders recht op mooie, stralende dingen.”

Uit: Living my Life (1934).

Mikhail Bakunin
(1814-1876)

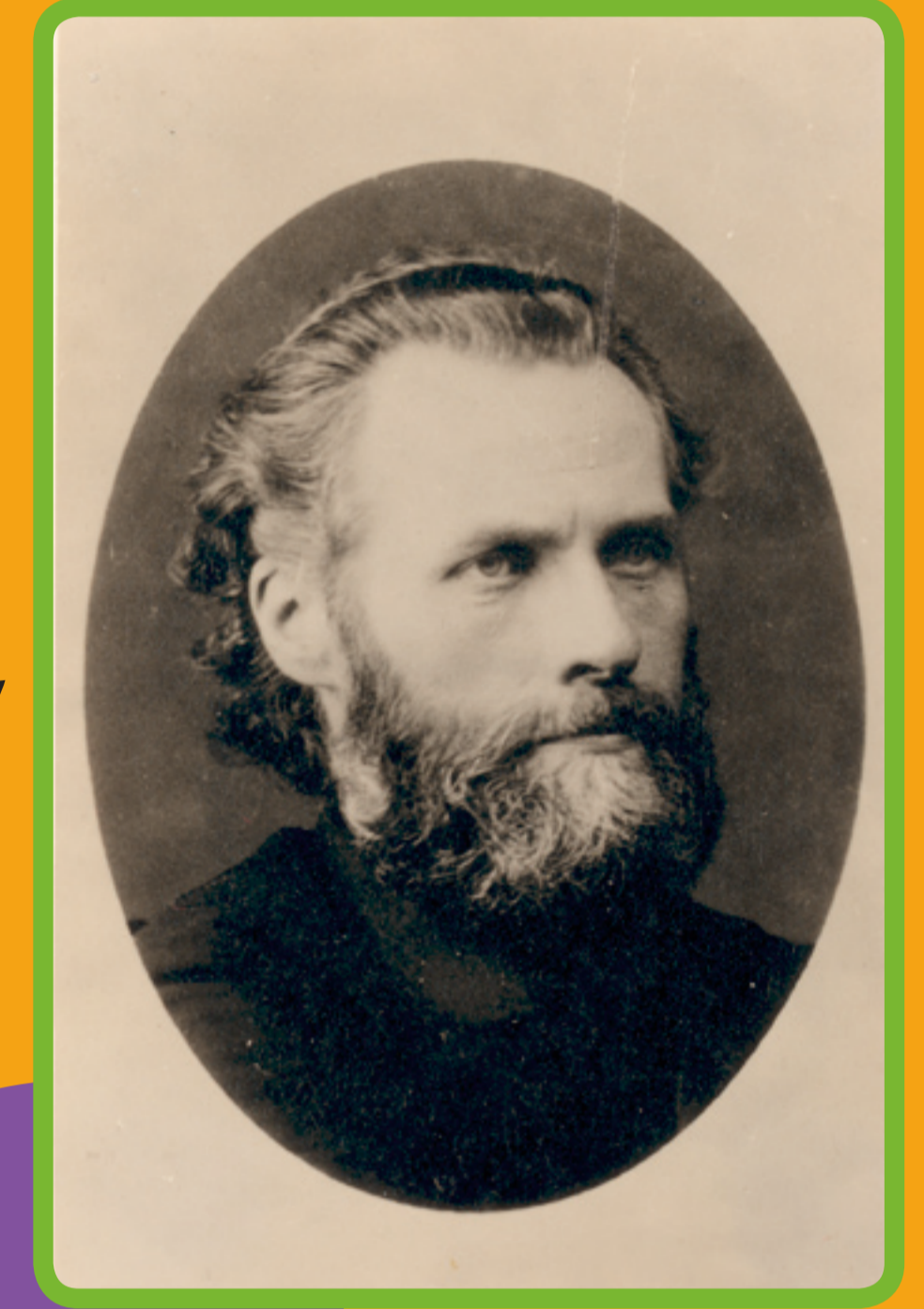
“Ik kan alleen werkelijk vrij zijn als alle mensen, man en vrouw, in gelijke mate vrij zijn.”

Uit: Man, Society and Freedom (1871).

Ferdinand Domela Nieuwenhuis
(1846-1919)

“Wij zijn en blijven de dragers van een ideaal en dat ideaal is: de vrije mens in een vrije maatschappij.”

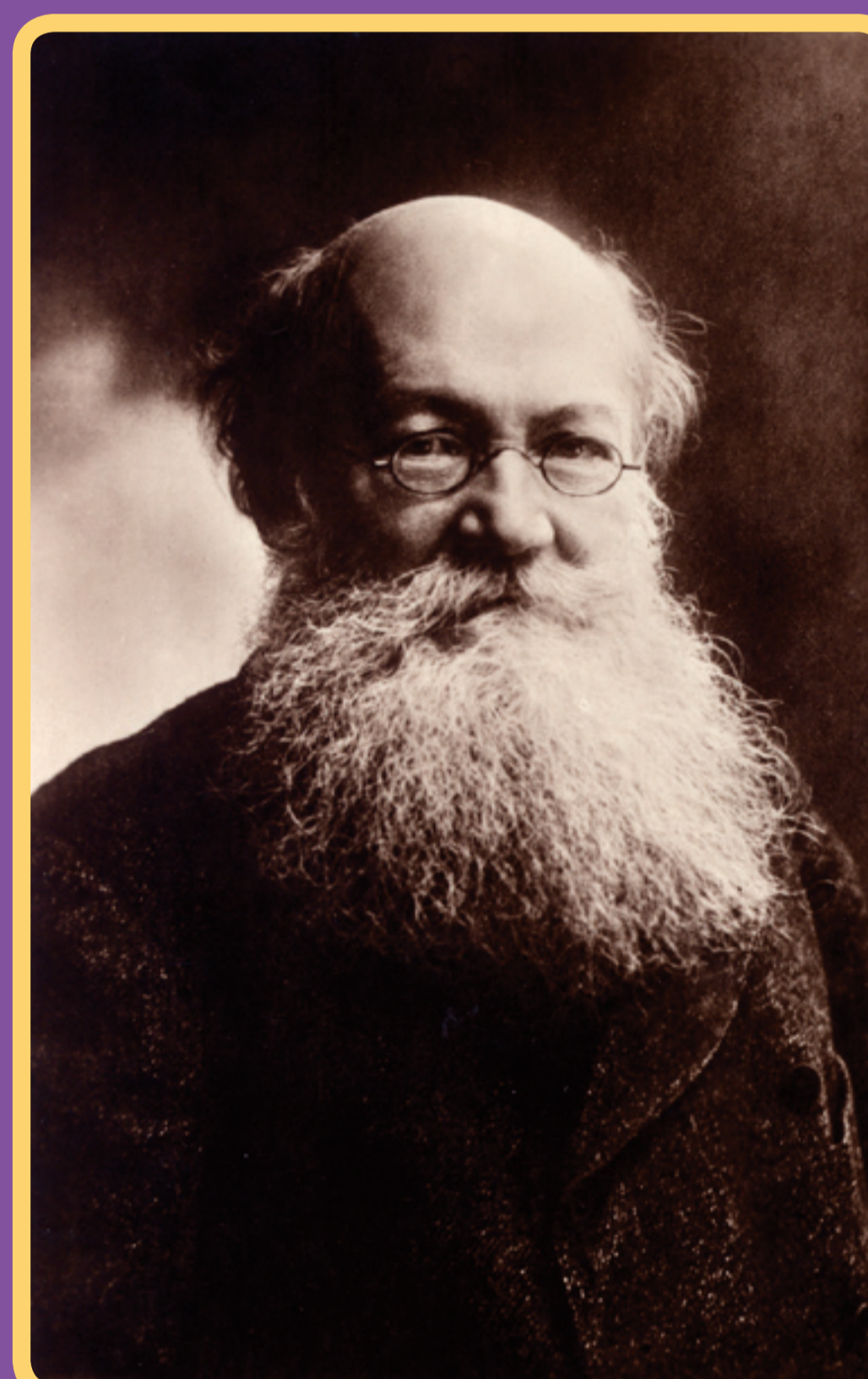
Uit: Pro en Contra Anarchisme (1909).

Arthur Lehning (1899-2000)

“Hoe méér utopie, des te scherper de analyse van de maatschappij en haar veranderingsprocessen.”

Uit: Ithaka (1980).

Peter Kropotkin (1842-1921)

“Hoe meer elk lid van de maatschappij zich solidair voelt met elk ander lid, des te meer ontwikkelen zich in hen allen moed en het vrije initiatief van het individu.”

Uit: De onafhankelijke moraal (1902).

Wees realistisch....!

Soms zeggen mensen dat anarchisme onbruikbaar is omdat het ver van de werkelijkheid af staat. Maar kan een idee niet bruikbaar zijn juist omdat het ver van de bestaande werkelijkheid verwijderd is?

Veel verbeteringen (en verslechtingen) beginnen met dat mensen hun fantasie de vrije loop laten, dromen. Dromen kan helpen om wensen te verhelderen. Door bijvoorbeeld te dromen over dat het weer goed is met een vriendin met wie je ruzie hebt, kan je beseffen dat je geen ruzie wilt, maar vriend(inn)en wilt zijn. Door dit te beseffen kan je bereiken dat de ruzie wordt bijgelegd.

Als iedereen alle dromen en idealen terzijde zou schuiven omdat ze ver van de werkelijkheid af staan, zou het leven dan de moeite waard kunnen zijn?

Misschien toch wel, maar veel zou er dan niet ondernomen worden. Hoe mooi je je dagelijks leven kan maken, weet je pas wanneer je hebt geprobeerd om je dromen uit te laten komen. Dus weet je ook pas wat voor een leuke plek de wereld kan worden, als iedereen probeert er zo'n plek van te maken. Zolang idealen maar niet fysiek onmogelijk zijn...!

Anti-opleggen

Mensen zeggen wel eens dat, wanneer je duidelijke wensen hebt over hoe je de wereld zou willen, dit automatisch betekent dat je jouw wensen aan anderen wilt opleggen.

Sommige 'idealisten' hebben zulk opleggen natuurlijk ook gedaan, en velen doen het nog. Zoals het opdringen van staatskommunisme in Oost Europa vroeger. Of het tegenwoordige opdringen, via bijvoorbeeld reclame en opvoeding, van het idee dat het belangrijk is om veel spullen te vergaren en te verbruiken, die doorgaans geproduceerd worden ten koste van mensen in lage-lonenlanden, van dieren en van het milieu.

Anarchisme betekent echter juist "niet-heersen", dus niet opleggen. Dus kan een anarchisties ideaal nooit opgedrongen worden, en is een opgedrongen ideaal nooit anarchisties.

Dus...

De wereld verandert wanneer genoeg mensen een andere wereld willen. Dus: wees realistisch, eis het onmogelijke!

Reacties

*We willen ook graag
jouw mening horen...*

